

Stefania Biancani

Franjevačka ikonografija u Salentu

Počevši od izvornoga širenja kulta sv. Katerine Vigri u Salentu, gdje su prikazi bolonjske klarise dani u originalnoj i specifičnoj ikonografiji, istraživanje je produbilo ovu čestu ikonografsku temu u franjevačkim crkvama i samostanima serafinske reforme u Pugli, kroz pokret bogat duhovnošću, mističnim zanosom, gorljivom željom za oponašanjem sv. Franje Asiškog (Perrone), što se od 1590. širi Barijem, Materom, Tarantom, Brindisijem i Lecceom. Iz ovoga je istraživanja proizašla sveprisutna pojava teme: *Oprost iz Assisija* ili *Indulgencija iz Porciunkule*, koja je 13 puta posvjedočena na oltarima reformiranih franjevačkih crkava u Terri d'Otranto. Ikonografska geneza *Oprost iz Assisija* započinje zbirkom Michelea da Spello i retablom Ilaria da Viterbo (1393.), koja se nalazi u unutrašnjosti Porciunkule u Assisiju. Na toj slici, iznad oltara u spomenutoj crkvi, sv. Franjo nudi 12 bijelih i 12 žarko crvenih ruža, pokorno moleći Krista, uz posredstvo Bogorodice, za opći oprost grešnoga čovječanstva. Radi se o poučnom modelu bogatom anegdotskim detaljima, kojega u posttridentskom razdoblju zamjenjuje sintetička interpretacija Federica Baroccija na oltarnoj pali za crkvu Sv. Franje u Urbinu. Otvara se problem umjetničke škole Reda manje braće u Pugli, slikara, kipara i grafičara koji su u 17. i 18. stoljeću ukrašavali franjevačke crkve i samostane. Njihova djela, mnogo puta nepotpisana te podvrgnuta grubim preslikavanjima, trebaju još jednu ozbiljnu filološku obradu. Tako je moguće da je slikar-franjevac započeo svoj rad iluminacijom tekstova posvećenim životu siromaška iz Assisija, što su se u razdoblju protureformacije širili franjevačkim redom i koji su putem grafike približili narodu pragmatički model svečeva iskustva. Uistinu, na platnu u Lequileu pod Franjinim nogama vidljiva je knjiga sastavljena od mnoštva ilustriranih listova. Primjer je uspješnosti ovih svečevih ilustriranih "vita" S. *Francisci Historia cum iconibus*, djelo Asižanina Francesca Villamene koje je objavljeno u Rimu 1594. godine. Izrazito poučan i populistički karakter slika, napose onih sa scenama dozvole za indulgenciju, proizlazi iz slikarskih ciklusa s temom asiškoga oprosta što su u 16. st. ukrašavali zidove kapela i samostana na području Assisija. Druge su slike s *Oprostom iz Assisija* koje su tradicionalno pripisivane fra Francescu da Martina potom čuvane u reformiranim franjevačkim crkvama San'Antonio a Minervino u Lecceu, San Francesco u Biettu i Santa Maria della Croce u Francavilla Fontani. Širenje ove teme i njezine poučne ikonografije ne ograničava se samo na crkve serafinske reforme. U Terri d'Otranto čak i kod kapucina *Oprost iz Assisija* često ukrašava oltare. Znakovit je slučaj fratra-slikara Angela da Copertina koji u 17. st. ostavlja platna s temom *Oprost iz Assisija* na glavnim oltarima različitih kapucinskih crkava (u Nardiju, Santa Maria degli Angeli u Alessanu, Santa Maria degli Angeli u Scorrano i u San Francesco d'Assisi u Salveu). Između 17. i 18. st., a poglavito u 18. st., *Oprost iz Assisija* dominira u franjevačkim crkvama u Terri d'Otranto. Slavljen 2. kolovoza svake godine, veliki oprost dio je onoga blaga indulgencija sišlog s nebesa (Mâle) što ga svaki red daje vjernicima, ali Indulgencija iz Porciunkule predstavlja možda i nešto drugo: na teritoriju koji graniči s morem, koji je više otok negoli poluotok, ta se tema, koja u sebi sadrži pomirenje, afirmira u franjevačkim crkvama. To je prije svega teritorij na kojem se u posttridentskom razdoblju osjeća snažan pritisak Vatikana jer tamo još uvijek brojnija crkva grčkoga obreda biva reformirana po modelu one latinskoga. Franjevci u Pugli, koji su unutar crkve ipak najbliži, zbog svojih dobročinstava, onim najponiznijima, osjećaju nužnost prijedloga za davanjem općega oprosta, zbog djelovanja i moralne osude koja dolazi od biskupâ, promjenama koje zbunjuju stanovništvo.

Prijevod s talijanskoga: Nina Šepić